

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**
Кафедра біології тварин

ЗАТВЕРДЖЕНО
Факультет тваринництва та водних біоресурсів
«19» червня 2025 р.

**РОБОЧА ПРОГРАМА
НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ В БІОЛОГІЇ

Галузь знань Н Сільське, лісове, рибне господарство та ветеринарна медицина
Спеціальність Н5 Водні біоресурси та аквакультура
Освітня програма Водні біоресурси та аквакультур
Факультет тваринництва та водних біоресурсів
Розробники: доцент кафедри біології тварин, кандидат сільськогосподарських наук, доцент Юлія ОСАДЧА

Київ – 2025 р.

Опис навчальної дисципліни Дисципліна покликана сформувати у здобувача систему знань і навичок з теорії і практики: викладання загальних закономірностей планування біологічних експериментів, формування вибірових статистичних сукупностей та механізми їх класифікації, засвоювання основних критерії вірогідності статистичного оцінювання і перевірки статистичних гіпотез, методів аналізу числових і нечислових даних; уявлення про сучасні програмні засоби комп'ютерного аналізу біологічних даних.

Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь		
Освітній ступінь	бакалавр	
Спеціальність	Н5 Водні біоресурси та аквакультура	
Освітня програма	Водні біоресурси та аквакультура	
Характеристика навчальної дисципліни		
Вид	обов'язкова	
Загальна кількість годин	120	
Кількість кредитів ECTS	4	
Кількість змістових модулів	2	
Курсовий проект (робота) (за наявності)	—	
Форма контролю	екзамен	
Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм здобуття вищої освіти		
	Форма здобуття вищої освіти	
	денна	заочна
Курс (рік підготовки)	1	1
Семестр	2	2
Лекційні заняття	30 год.	12 год.
Практичні, семінарські заняття	—	—
Лабораторні заняття	30 год.	12 год.
Самостійна робота	60 год.	96 год.
Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми здобуття вищої освіти	4 год.	4 год.

1. Мета, компетентності та програмні результати навчальної дисципліни

Мета: сформувати у здобувача систему знань і навичок з основних методів систематизації, аналізу та порівняння біологічних даних залежно від їх типу, розмірності і задач дослідження, що дозволяють вирішувати типові задачі діяльності відповідно до кваліфікаційної характеристики спеціальності Н 5 «Водні біоресурси та аквакультура».

Набуття компетентностей:

загальні компетентності (ЗК):

ЗК-5. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу;

ЗК-7. Здатність до пошуку, оброблення та аналізу інформації з різних джерел;

ЗК-10. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями;

ЗК-12. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні.

спеціальні (фахові) компетентності (СК):

СК-4. Здатність прогнозувати динаміку чисельності та біомаси, складати прогноз рибопродуктивності;

СК-5. Здатність використовувати математичні та числові методи, що їх застосовують у біології, гідротехніці та проектуванні;

СК-6. Здатність використовувати загальне та спеціалізоване програмне забезпечення для проведення гідробіологічних, біохімічних, іхтіологічних, генетичних, селекційних, рибницьких досліджень;

СК-9. Здатність сприймати нові знання в галузі водних біоресурсів та аквакультури та інтегрувати їх з наявними.

Програмні результати навчання (ПРН):

ПРН-10. Застосовувати навички виконання експериментів для перевірки гіпотез та дослідження явищ, що відбуваються у водних біоресурсах та аквакультурі, біофізичних закономірностей;

ПРН-12. Збирати та аналізувати дані, включаючи аналіз помилок та критичне оцінювання отриманих результатів спеціальності водні біоресурси та аквакультура;

ПРН-15. Розуміти зв'язки водних біоресурсів та аквакультури із зоологією, хімією, біологією, фізикою, механікою, електронікою та іншими науками;

ПРН-17. Виконувати комп'ютерні обчислення, що мають відношення до гідробіології, гідрохімії, іхтіології, вирощування та вилову водних біоресурсів та аквакультури, використовуючи належне програмне забезпечення.

2. Програма та структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин													
	денна форма							заочна форма						
	тижні	усього	у тому числі					усього	у тому числі					
			л	п	лаб	інд	с.р.		л	п	лаб	інд	с.р.	
Модуль 1. <i>Статистичне спостереження в біометрії. Статистичні показники та розподіл біометричних ознак</i>														
Тема 1. Вступна. Математичні основи біометрії.	1	2	2		-		-	10	1		1		8	
Тема 2. Біометричне спостереження, вимоги до його здійснення.	1	6	2		2		2	10	1		1		8	
Тема 3. Зведення та групування даних.	1	10	2		2		6	10	1		1		8	
Тема 4. Середні величини варіаційних рядів.	1	10	2		2		6	10	1		1		8	
Тема 5. Мінливість ознак. Характеристики варіацій.	1	10	2		2		6	10	1		1		8	
Тема 6. Репрезентативність показників вибіркової сукупності.	1	12	2		4		6	10	1		1		8	
Разом за модулем 1	52		12		12		28	60	6		6		48	
Модуль 2. <i>Методи аналізу взаємозв'язків</i>														
Тема 7. Кореляційний аналіз.	2	14	4		4		6	10	1		1		8	
Тема 8. Регресійний аналіз.	1	8	2		2		4	10	1		1		8	
Тема 9. Дисперсійний аналіз.	2	16	4		6		6	10	1		1		8	
Тема 10. Успадковуваність та повторюваність ознак.	1	8	2		2		4	10	1		1		8	
Тема 11. Статистична перевірка гіпотез.	1	8	2		2		4	10	1		1		8	
Тема 12. Ряди динаміки. Аналіз інтенсивності та тенденцій розвитку.	1	8	2		2		4	10	1		1		8	
Тема 13. Біометричні індекси. Основи індексного методу.	1	6	2		–		4	–	–		–		–	
Разом за модулем 2	68		18		18		32	60	6		6		48	
Усього годин	120		30		30		60	120	12		12		96	
Курсовий проект (робота) з _____ (якщо є в навчальному плані)														
Усього годин	120		30		30		60	120	12		12		96	

3. Теми лекцій

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Вступна. Математичні основи біометрії.	2
2	Біометричне спостереження, вимоги до його здійснення.	2
3	Зведення та групування даних.	2
4	Середні величини варіаційних рядів.	2
5	Мінливість ознак. Характеристики варіацій.	2
6	Репрезентативність показників вибіркової сукупності.	2
7	Кореляційний аналіз.	4
8	Регресійний аналіз.	2
9	Дисперсійний аналіз.	4
10	Успадковуваність та повторюваність ознак.	2
11	Статистична перевірка гіпотез.	2
12	Ряди динаміки. Аналіз інтенсивності та тенденцій розвитку.	2
13	Біометричні індекси. Основи індексного методу.	2

4. Теми лабораторних занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Методика формування модельної вибірки. Визначення обсягу вибірки.	2
2	Побудова варіаційного ряду за даними модельної вибірки. Методика побудови графічного зображення рядів розподілу: <u>полігону</u> , гістограми, кумуляти, огіви.	2
3	Визначення середньої арифметичної, середньої арифметичної зваженої, середньої геометричної середньої квадратичної, середньої гармонічної, моди та медіани.	2
4	Розрахунок розмаху варіації, середнього квадратичного відхилення, дисперсії та коефіцієнту варіації за даними модельної вибірки.	2
5	Визначення похибок середньої арифметичної, середнього квадратичного відхилення, коефіцієнта варіації за даними модельної вибірки.	2
6	Оцінка достовірності різниці між середніми арифметичними двох вибірок.	2
7	Визначення коефіцієнтів кореляції та його похибки, визначення достовірності кореляції за даними модельної вибірки	2
8	Визначення кореляційного відношення та його похибки за даними модельної вибірки.	2
9	Визначення коефіцієнту регресії, його похибки, визначення достовірності регресії за даними модельної вибірки.	2
10	Техніка проведення однофакторного дисперсійного аналізу за даними модельної вибірки.	2
11	Техніка проведення двофакторного дисперсійного аналізу за даними модельної вибірки.	2
12	Техніка проведення трифакторного дисперсійного аналізу за даними модельної вибірки.	2
13	Визначення коефіцієнту успадковуваності та повторюваності, їх похибок, визначення достовірності коефіцієнтів за даними модельної вибірки.	2
14	Методики статистичної перевірки гіпотез.	2
15	Методика оцінки коливань та сталості динаміки.	2

5. Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Програмно-методологічні аспекти та організаційні питання статистичних спостережень	4
2	Характер розподілу «подій» та його значення в дослідженнях біологічних об'єктів	6
3	Нормальний розподіл (розподіл Гауса-Лапласа)	6
4	Біноміальний розподіл	6
5	Розподіл Пуасона	6
6	Методика вирахування коефіцієнта кореляції для альтернативних ознак та поліхоричного коефіцієнту кореляції	6
7	Визначення параметрів лінійної регресії	4
8	Методика розрахунку критерію λ	6
9	Методика розрахунку U-критерію Уайта	4
10	Методика розрахунку W-критерія Вілкоксона та X-критерію Ван-дер-Вардена	4
11	Методика розрахунку критерію знаків Z	4
12	Застосування біометричних індексів у рибництві	4

6. Методи та засоби діагностики результатів навчання:

- усне та письмове опитування;
- тестування;
- захист лабораторних розрахункових робіт;
- екзамен.

7. Методи навчання (вибрати необхідне чи доповнити):

- проблемне навчання;
- практико-орієнтоване навчання;
- кейс-метод;
- проєктне навчання;
- навчання через дослідження;
- навчальні дискусії та дебати;
- командна робота.

8. Оцінювання результатів навчання.

Оцінювання знань здобувача вищої освіти відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національну оцінку згідно чинного «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України»

8.1. Розподіл балів за видами навчальної діяльності

Вид навчальної діяльності	Результати навчання	Оцінювання
Модуль 1. Статистичне спостереження в біометрії. Статистичні показники та розподіл біометричних ознак		
Тема 1. Математичні основи біометрії.		
Лекція 1. Вступна. Математичні основи біометрії.	ПРН-10. Застосовувати навички виконання експериментів для перевірки гіпотез та дослідження явищ, що відбуваються у водних біоресурсах та аквакультурі, біофізичних закономірностей; ПРН-12. Збирати та аналізувати дані, включаючи аналіз помилок та критичне оцінювання отриманих результатів спеціальності водні біоресурси та аквакультура; ПРН-15. Розуміти зв'язки водних біоресурсів та аквакультури із зоологією, хімією, біологією, фізикою, механікою, електронікою та іншими науками; ПРН-17. Виконувати комп'ютерні обчислення, що мають відношення до гідробіології, гідрохімії, іхтіології, вирощування та вилову водних біоресурсів та аквакультури, використовуючи належне програмне забезпечення. Розуміти мету та завдання дисципліни. Знати основні історичні етапи формування біометрії як науки, представників біометричних шкіл та їх основні праці, категорії біометрії, поняття «біометрія», «ознака», «величина». «варіанта». Розрізняти, статистичні закономірності та статистичні сукупності, генеральну та вибірккову сукупності, якісні та кількісні ознаки, лічильні та мірні, постійні та перемінні величини. Аналізувати історичний процес розвитку біометрії.	
Тема 2. Біометричне спостереження, вимоги до його здійснення		
Лекція 2. Біометричне спостереження, вимоги до його здійснення.	ПРН-10. Застосовувати навички виконання експериментів для перевірки гіпотез та дослідження явищ, що відбуваються у водних біоресурсах та аквакультурі, біофізичних закономірностей; ПРН-12. Збирати та аналізувати дані, включаючи аналіз помилок та критичне оцінювання отриманих результатів спеціальності водні біоресурси та аквакультура; ПРН-15. Розуміти зв'язки водних біоресурсів та аквакультури із зоологією, хімією, біологією, фізикою, механікою, електронікою та іншими науками; ПРН-17. Виконувати комп'ютерні обчислення, що мають відношення до гідробіології, гідрохімії, іхтіології, вирощування та вилову водних біоресурсів та аквакультури, використовуючи належне програмне забезпечення.	–
Лабораторна робота 1. Методика формування модельної вибірки. Визначення обсягу вибірки.		10
Самостійна робота 1. Програмно-методологічні аспекти та організаційні питання статистичних спостережень.		2

	Знати суть поняття біометричного спостереження, його мету та об'єкт, цenz, програму спостереження, формуляр, форми, види та способи спостереження. Розрізняти первинне та вторинне біометричне спостереження, одиниці сукупності та одиниці спостереження. Розуміти основні вимоги до статистичних спостережень, програмно-методологічні та організаційні питання біометричного спостереження. Вміти спланувати і провести біометричне спостереження.	
Тема 3. Зведення та групування даних.		
Лекція 3. Зведення та групування даних.	ПРН-10. Застосовувати навички виконання експериментів для перевірки гіпотез та дослідження явищ, що відбуваються у водних біоресурсах та аквакультурі, біофізичних закономірностей;	–
Лабораторна робота 2. Побудова варіаційного ряду за даними модельної вибірки. Методика побудови графічного зображення рядів розподілу: полігону, гістограми, кумуляти, огіви.	ПРН-12. Збирати та аналізувати дані, включаючи аналіз помилок та критичне оцінювання отриманих результатів спеціальності водні біоресурси та аквакультура; ПРН-15. Розуміти зв'язки водних біоресурсів та аквакультури із зоологією, хімією, біологією, фізикою, механікою, електронікою та іншими науками; ПРН-17. Виконувати комп'ютерні обчислення, що мають відношення до гідробіології, гідрохімії, іхтіології, вирощування та вилову водних біоресурсів та аквакультури, використовуючи належне програмне забезпечення.	10
Самостійна робота 2. Характер розподілу «подій» та його значення в дослідженнях біологічних об'єктів.	Знати суть, основне завдання, функції та види біометричного зведення, види статистичних рядів розподілу: ранжирований, атрибутивний та варіаційний ряди. Розуміти принципи формування груп, поняття та значення групувальної ознаки, класифікації та номенклатури, варіанти та дати, систематизації, типології, класифікації, групування. Розрізняти види угруповань: структурне, типологічне, аналітичне; дискретні та інтервальні варіаційні ряди; інтервали та класи. Вміти будувати варіаційний ряд, визначати кількість класів та центральні значення класів, графічно зображати ряди розподілу: полігон, гістограма, кумулята, огіва.	2
Тема 4. Середні величини варіаційних рядів.		
Лекція 4. Середні величини варіаційних рядів.	ПРН-10. Застосовувати навички виконання експериментів для перевірки гіпотез та дослідження явищ, що відбуваються у водних біоресурсах та аквакультурі, біофізичних закономірностей;	–
Лабораторна робота 3. Визначення середньої арифметичної, середньої арифметичної зваженої, середньої геометричної, середньої квадратичної, середньої гармонічної, моди та медіани.	ПРН-12. Збирати та аналізувати дані, включаючи аналіз помилок та критичне оцінювання отриманих результатів спеціальності водні біоресурси та аквакультура; ПРН-15. Розуміти зв'язки водних біоресурсів та аквакультури із зоологією, хімією, біологією, фізикою, механікою, електронікою та іншими науками; ПРН-17. Виконувати комп'ютерні обчислення, що мають відношення до гідробіології, гідрохімії, іхтіології,	10

Самостійна робота 3. Нормальний розподіл (розподіл Гауса- Лапласа)	вирощування та вилову водних біоресурсів та аквакультури, використовуючи належне програмне забезпечення. Знати суть та значення середньої величини, правила застосування середньої арифметичної, середньої арифметичної зваженої, середньої геометричної, середньої квадратичної, середньої гармонічної, середньої кубічної, моди та медіани. Розрізняти ступеневі або параметричні і порядкові або непараметричні середні величини. Вміти розраховувати середні величини та аналізувати отримані результати.	2
Тема 5. Мінливість ознак. Характеристики варіацій.		
Лекція 5. Мінливість ознак. Характеристики варіацій.	ПРН-10. Застосовувати навички виконання експериментів для перевірки гіпотез та дослідження явищ, що відбуваються у водних біоресурсах та аквакультурі, біофізичних закономірностей;	–
Лабораторна робота 4. Розрахунок розмаху варіації, середнього квадратичного відхилення, дисперсії та коефіцієнту варіації за даними модельної вибірки.	ПРН-12. Збирати та аналізувати дані, включаючи аналіз помилок та критичне оцінювання отриманих результатів спеціальності водні біоресурси та аквакультура; ПРН-15. Розуміти зв'язки водних біоресурсів та аквакультури із зоологією, хімією, біологією, фізикою, механікою, електронікою та іншими науками; ПРН-17. Виконувати комп'ютерні обчислення, що мають відношення до гідробіології, гідрохімії, іхтіології, вирощування та вилову водних біоресурсів та аквакультури, використовуючи належне програмне забезпечення. Знати суть поняття, класифікацію та види мінливості, математичні параметри мінливості та методики їх визначення. Розрізняти спадкову – комбінаційну, мутаційну, онтогенетичну і кореляційну, та не спадкову – модифікаційну мінливість; загальну, групову та міжгрупову дисперсії. Вміти визначати та застосовувати математичні параметри мінливості: ліміти, розмах варіації, квартильні та децильні розмахи, середнє квадратичне відхилення, дисперсію, коефіцієнт варіації або мінливості, квартильний та децильний коефіцієнти диференціації.	10
Самостійна робота 4. Біноміальний розподіл.		2
Тема 6. Репрезентативність показників вибіркової сукупності.		
Лекція 6. Репрезентативність показників вибіркової сукупності.	ПРН-10. Застосовувати навички виконання експериментів для перевірки гіпотез та дослідження явищ, що відбуваються у водних біоресурсах та аквакультурі, біофізичних закономірностей;	–
Лабораторна робота 5. Визначення похибок середньої арифметичної, середнього квадратичного відхилення, коефіцієнта варіації за даними	ПРН-12. Збирати та аналізувати дані, включаючи аналіз помилок та критичне оцінювання отриманих результатів спеціальності водні біоресурси та аквакультура; ПРН-15. Розуміти зв'язки водних біоресурсів та аквакультури із зоологією, хімією, біологією, фізикою, механікою, електронікою та іншими науками; ПРН-17. Виконувати комп'ютерні обчислення, що мають відношення до гідробіології, гідрохімії, іхтіології,	10

модельної вибірки.	вирощування та вилову водних біоресурсів та аквакультури, використовуючи належне програмне забезпечення.	
Лабораторна робота 6. Оцінка достовірності різниці між середніми арифметичними двох вибірок.	Знати суть поняття «репрезентативність», «достовірність» та «критерій вірогідності», похибки репрезентативності та їх класифікацію, методику оцінки достовірності статистичних показників та різниці середніх значень вибірок.	10
Самостійна робота 5. Розподіл Пуасона	Розрізняти методичні похибки, похибки точності, випадкові похибки та похибки вибіркового характеру.	2
Модульна контрольна робота 1.	Вміти визначати похибки середньої арифметичної для кількісних, якісних і альтернативних ознак, середнього квадратичного відхилення та коефіцієнту варіації, число ступенів вільності. Аналізувати достовірність різниці між середніми арифметичними двох (і більше) вибірок. Застосовувати методи оцінки достовірності вибірових показників за t-критерієм Ст'юдента, F-критерієм Фішера, критерієм Т'юкі та поправкою Бонферроні.	30
Всього за модулем 1		100
Модуль 2. Методи аналізу взаємозв'язків		
Тема 7. Кореляційний аналіз.		
Лекція 7. Кореляційний аналіз.	ПРН-10. Застосовувати навички виконання експериментів для перевірки гіпотез та дослідження явищ, що відбуваються у водних біоресурсах та аквакультурі, біофізичних закономірностей;	–
Лабораторна робота 7. Визначення коефіцієнтів кореляції та його похибки, визначення достовірності кореляції за даними модельної вибірки	ПРН-12. Збирати та аналізувати дані, включаючи аналіз помилок та критичне оцінювання отриманих результатів спеціальності водні біоресурси та аквакультура; ПРН-15. Розуміти зв'язки водних біоресурсів та аквакультури із зоологією, хімією, біологією, фізикою, механікою, електронікою та іншими науками;	6
Лабораторна робота 8. Визначення кореляційного відношення та його похибки за даними модельної вибірки.	ПРН-17. Виконувати комп'ютерні обчислення, що мають відношення до гідробіології, гідрохімії, іхтіології, вирощування та вилову водних біоресурсів та аквакультури, використовуючи належне програмне забезпечення.	6
Самостійна робота 6. Методика вирахування коефіцієнта кореляції для альтернативних ознак	Знати визначальну мету, загальнотеоретичне та практичне значення вимірювання взаємозв'язків, види взаємозв'язків, суть причинного зв'язку, типи зв'язків, поняття «кореляція». Правила застосування та методику розрахунку коефіцієнту кореляції за К. Пірсоном та способом умовних середніх, коефіцієнту кореляції для альтернативних ознак, поліхоричного та бісерального коефіцієнтів кореляції, коефіцієнту контингенції, коефіцієнту кореляції рангів, множинного та часткового коефіцієнту кореляції, Z-перетворення Фішера та кореляційного відношення. Розуміти суть кореляційного аналізу. Розрізняти кореляційну та сполучну мінливість, фенотипові і генетичну кореляцію. Вміти визначати проводити та аналізувати кореляційний аналіз, визначати коефіцієнти кореляції, їх похибки та достовірність.	2

Тема 8. Регресійний аналіз.		
Лекція 8. Регресійний аналіз.	ПРН-10. Застосовувати навички виконання експериментів для перевірки гіпотез та дослідження явищ, що відбуваються у водних біоресурсах та аквакультурі, біофізичних закономірностей; ПРН-12. Збирати та аналізувати дані, включаючи аналіз помилок та критичне оцінювання отриманих результатів спеціальності водні біоресурси та аквакультура; ПРН-15. Розуміти зв'язки водних біоресурсів та аквакультури із зоологією, хімією, біологією, фізикою, механікою, електронікою та іншими науками; ПРН-17. Виконувати комп'ютерні обчислення, що мають відношення до гідробіології, гідрохімії, іхтіології, вирощування та вилову водних біоресурсів та аквакультури, використовуючи належне програмне забезпечення. Знати визначальну мету, загальнотеоретичне та практичне значення методу регресійного аналізу, методику визначення та правила застосування коефіцієнту регресії, параметрів регресії та побудови емпіричних рядів регресії. Розуміти завдання регресивного аналізу та взаємозалежність між коефіцієнтами регресії та кореляції. Вміти застосовувати регресійний аналіз, визначати коефіцієнт та параметри лінійної регресії, оцінювати достовірність вибірових показників регресії.	–
Лабораторна робота 9. Визначення коефіцієнту регресії, його похибки, визначення достовірності регресії за даними модельної вибірки.		6
Самостійна робота 7. Визначення параметрів лінійної регресії		2
Тема 9. Дисперсійний аналіз.		
Лекція 9. Дисперсійний аналіз.	ПРН-10. Застосовувати навички виконання експериментів для перевірки гіпотез та дослідження явищ, що відбуваються у водних біоресурсах та аквакультурі, біофізичних закономірностей; ПРН-12. Збирати та аналізувати дані, включаючи аналіз помилок та критичне оцінювання отриманих результатів спеціальності водні біоресурси та аквакультура; ПРН-15. Розуміти зв'язки водних біоресурсів та аквакультури із зоологією, хімією, біологією, фізикою, механікою, електронікою та іншими науками; ПРН-17. Виконувати комп'ютерні обчислення, що мають відношення до гідробіології, гідрохімії, іхтіології, вирощування та вилову водних біоресурсів та аквакультури, використовуючи належне програмне забезпечення. Знати визначальну мету, загальнотеоретичне та практичне значення методу дисперсійного аналізу, етапи проведення дисперсійного аналізу, методику проведення та правила застосування одно факторного та багатофакторного дисперсійного аналізу. Розуміти поняття фактору та результативної ознаки, регульованих або організованих факторів та їх градацій. Розрізняти рівномірні, нерівномірні та пропорційні статистичні комплекси. Вміти визначити та аналізувати факторіальну, залишкову та групову дисперсії, відношення між дисперсіями, кореговану факторіальну та залишкову девіати. Застосовувати однофакторний аналіз за малочисельної	–
Лабораторна робота 10. Техніка проведення однофакторного дисперсійного аналізу за даними модельної вибірки.		6
Лабораторна робота 11. Техніка проведення двофакторного дисперсійного аналізу за даними модельної вибірки.		6
Лабораторна робота 12. Техніка проведення трифакторного дисперсійного аналізу за даними модельної вибірки.		6
Самостійна робота 8. Методика розрахунку критерію λ		2

	вибірки та багачисельної вибірки, двофакторний аналіз за малочисельної вибірки та багачисельної вибірки, трьохфакторний аналіз за малочисельної вибірки та багаточисельної вибірки.	
Тема 10. Успадковуваність та повторюваність ознак.		
Лекція 10. Успадковуваність та повторюваність ознак.	ПРН-10. Застосовувати навички виконання експериментів для перевірки гіпотез та дослідження явищ, що відбуваються у водних біоресурсах та аквакультурі, біофізичних закономірностей;	—
Лабораторна робота 13. Визначення коефіцієнту успадкованості та повторюваності, їх похибок, визначення достовірності коефіцієнтів за даними модельної вибірки.	ПРН-12. Збирати та аналізувати дані, включаючи аналіз помилок та критичне оцінювання отриманих результатів спеціальності водні біоресурси та аквакультура; ПРН-15. Розуміти зв'язки водних біоресурсів та аквакультури із зоологією, хімією, біологією, фізикою, механікою, електронікою та іншими науками; ПРН-17. Виконувати комп'ютерні обчислення, що мають відношення до гідробіології, гідрохімії, іхтіології, вирощування та вилову водних біоресурсів та аквакультури, використовуючи належне програмне забезпечення.	8
Самостійна робота 9. Методика розрахунку U-критерію Уайта	Знати визначальну мету, загальнотеоретичне та практичне значення успадкованості та повторюваності ознак, види та форми коефіцієнту успадкованості, методи визначення коефіцієнту успадкованості, значення успадкованості у селекції, види та форми коефіцієнту повторюваності, методи визначення коефіцієнту повторюваності. Розрізняти коефіцієнти успадкованості та повторюваності. Аналізувати господарськи корисні ознаки за ступенем успадкованості. Вміти визначати коефіцієнти успадкованості та успадкованості.	2
Тема 11. Статистична перевірка гіпотез.		
Лекція 11. Статистична перевірка гіпотез.	ПРН-10. Застосовувати навички виконання експериментів для перевірки гіпотез та дослідження явищ, що відбуваються у водних біоресурсах та аквакультурі, біофізичних закономірностей;	—
Лабораторна робота 14. Методики статистичної перевірки гіпотез.	ПРН-12. Збирати та аналізувати дані, включаючи аналіз помилок та критичне оцінювання отриманих результатів спеціальності водні біоресурси та аквакультура; ПРН-15. Розуміти зв'язки водних біоресурсів та аквакультури із зоологією, хімією, біологією, фізикою, механікою, електронікою та іншими науками; ПРН-17. Виконувати комп'ютерні обчислення, що мають відношення до гідробіології, гідрохімії, іхтіології, вирощування та вилову водних біоресурсів та аквакультури, використовуючи належне програмне забезпечення.	6
Самостійна робота 10. Методика розрахунку W-критерія Вілкоксона та X-критерію Ван-дер-Вардена	Знати методи статистичної перевірки гіпотез, як певне припущення щодо властивостей генеральної сукупності, Розуміти суть перевірки гіпотез, нульової гіпотези та її підтвердження чи спростування. Вміти проводити вибіркові оцінки середньої та частки, визначати стандартні та граничні похибки вибірки,	2

	статистичні критерії та рівень їх істотності.	
Тема 12. Ряди динаміки. Аналіз інтенсивності та тенденцій розвитку.		
Лекція 12. Ряди динаміки. Аналіз інтенсивності та тенденцій розвитку.	ПРН-10. Застосовувати навички виконання експериментів для перевірки гіпотез та дослідження явищ, що відбуваються у водних біоресурсах та аквакультурі, біофізичних закономірностей;	–
Лабораторна робота 15. Методика оцінки коливань та сталості динаміки.	ПРН-12. Збирати та аналізувати дані, включаючи аналіз помилок та критичне оцінювання отриманих результатів спеціальності водні біоресурси та аквакультура;	6
Самостійна робота 11. Методика розрахунку критерію знаків Z	ПРН-15. Розуміти зв'язки водних біоресурсів та аквакультури із зоологією, хімією, біологією, фізикою, механікою, електронікою та іншими науками; ПРН-17. Виконувати комп'ютерні обчислення, що мають відношення до гідробіології, гідрохімії, іхтіології, вирощування та вилову водних біоресурсів та аквакультури, використовуючи належне програмне забезпечення. Знати суть, складові елементи та види динамічного ряду, мету та методику аналізу інтенсивності та тенденцій розвитку. Розуміти поняття динамічного ряду, характеристики інтенсивності динаміки та характеристику основної тенденції розвитку. Вміти визначати абсолютний приріст та темп зростання, абсолютне та відносне прискорення, середню абсолютну та відносну швидкість розвитку, середні рівні, середній абсолютний приріст, середній темп зростання, ковзні середні, трендове рівняння, оцінку коливань та сталості динаміки.	2
Тема 13. Біометричні індекси. Основи індексного методу.		
Лекція 13. Біометричні індекси. Основи індексного методу.	ПРН-10. Застосовувати навички виконання експериментів для перевірки гіпотез та дослідження явищ, що відбуваються у водних біоресурсах та аквакультурі, біофізичних закономірностей;	–
Самостійна робота 12. Застосування біометричних індексів у рибництві	ПРН-12. Збирати та аналізувати дані, включаючи аналіз помилок та критичне оцінювання отриманих результатів спеціальності водні біоресурси та аквакультура; ПРН-15. Розуміти зв'язки водних біоресурсів та аквакультури із зоологією, хімією, біологією, фізикою, механікою, електронікою та іншими науками; ПРН-17. Виконувати комп'ютерні обчислення, що мають відношення до гідробіології, гідрохімії, іхтіології, вирощування та вилову водних біоресурсів та аквакультури, використовуючи належне програмне забезпечення. Знати суть, функції і види індексів, методологічні основи побудови індексів, поняття про статистику навколишнього середовища. Розуміти поняття індексів біометрії. Вміти будувати, визначати та аналізувати динамічний індекс, міжгруповий індекс, індивідуальні та зведені індекси, агрегатні форми індексів, середньозважені індекси, індекси середніх величин та територіальні індекси.	2

Модульна контрольна робота 2.		30
Всього за модулем 2		100
Навчальна робота	$(M1 + M2)/2 \cdot 0,7 \leq 70$	
Екзамен/залік		30
Всього за курс	$(\text{Навчальна робота} + \text{екзамен}) \leq 100$	
Курсовий проект/робота		100

8.2. Шкала оцінювання знань здобувача вищої освіти

Рейтинг здобувача вищої освіти, бали	Оцінка за національною системою (екзамени/заліки)
90-100	відмінно
74-89	добре
60-73	задовільно
0-59	незадовільно

8.3. Політика оцінювання

Політика щодо дедлайнів та перескладання	Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку. Перескладання модулів відбувається із дозволу лектора за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний).
Політика щодо академічної доброчесності	Списування під час контрольних робіт та екзаменів заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів).
Політика щодо відвідування	Відвідування занять є обов'язковим. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, міжнародне стажування) навчання може відбуватись індивідуально (в он-лайн формі за погодженням із деканом факультету)

9. Навчально-методичне забезпечення:

– електронний навчальний курс навчальної дисципліни «Математичні методи в біології» (на навчальному порталі НУБіП України eLearn <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=1130>)

– конспекти лекцій та їх презентації у електронному вигляді;

– підручник, посібник:

Осадча Ю.В. Математичні методи в біології. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 207 – «Водні біоресурси та аквакультура». К.: «ЦП «КОМПРИНТ», 2017. 609 с.

– робочий зошит:

Осадча Ю.В. Математичні методи в біології. Робочий зошит для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 207 – «Водні біоресурси та аквакультура». К.: «ЦП «КОМПРИНТ», 2023. 154 с.

– методичні матеріали щодо вивчення навчальної дисципліни для здобувачів вищої освіти денної та заочної форм здобуття вищої освіти.

10. Рекомендовані джерела інформації

а) Основна

1. Вашиків П. Г., Пастер П. І., Сторожук В. П., Ткач Є. І. *Теорія статистики: навчальний посібник*. К.: Либідь, 2001. 320 с.
2. Калінін М.І., Єлісєєв В.В. *Біометрія: Підручник для студентів вузів біологічних і екологічних напрямків*. Миколаїв: Вид-во МФ НаУКМА, 2000. 204 с.
3. Кузьмінська Н.Л. *Статистика: Конспект лекцій: навч. посіб. КІП ім. Ігоря Сікорського*. Київ: КІП ім. Ігоря Сікорського, 2018. 162 с.
4. Лугінін О. Е., Білоусова С. В. *Статистика: підручник*. К.: Центр навчальної літератури, 2005. 580 с.
5. Опря А. Т. *Статистика (модульний варіант з програмованою формою контролю знань)*. Навч. посіб. К.: Центр учбової літератури, 2012. 448 с.
6. Осадча Ю.В. *Математичні методи в біології. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 207 – «Водні біоресурси та аквакультура»*. К.: «ЦП «КОМПРИНТ», 2017. 609 с.
7. Осадча Ю.В. *Математичні методи в біології. Робочий зошит для студентів вищих навчальних закладів спеціальності 207 – «Водні біоресурси та аквакультура»*. К.: «ЦП «КОМПРИНТ», 2023. 154 с.
8. Раєвнева О. В., Аксьонова І. В., Бровко О. І. *Статистика: навчальний посібник*. Харків: ХНЕУ ім. С. Кузнеця, 2019. 389 с.
9. Щурик М.В., Ключенко А.В. *Статистика: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. усіх рівнів акредит. 3-тє вид., оновлене і доповнене*. Івано- Франківськ: НАІР, 2016. 274 с.

б) Допоміжна

1. Барковський В.В., Барковська Н.В., Лопатін О.К. *Теорія ймовірностей та математична статистика*. 5-те видання. Київ: Центр учбової літератури, 2010. 424 с.
2. Василенко О.А., Сенча І. А. *Математично-статистичні методи аналізу в прикладних дослідженнях: навчальний посібник*. Одеса: ОНАС, 2012. 116 с.
3. Герасименко С. С., Головач А. В., Єріна А. М. *Статистика: підручник*. К.: КНЕУ, 1998. 468 с.
4. Єріна А.М., Пальян З.О. *Теорія статистики: практикум*. К.: Товариство «Знання», КОО, 1997. 325 с.
5. Захожий В.Б., Федорченко В.С. *Теорія статистики: навчальний посібник*. К.: Вид-во Європ. ун-ту фінансів, інформ. систем, менеджм. і бізнесу, 2000. 179 с.
6. Захожий В. Б., Федорченко В. С. *Теорія статистики. Практикум: навчальний посібник*. К.: Вид-во Європ. ун-ту фінансів, інформ. систем, менеджм. і бізнесу, 2000. 134 с.
7. Кармелюк Г. І. *Теорія ймовірностей та математична статистика. Посібник з розв'язування задач: навчальний посібник*. К.: Центр учбової літератури, 2007. 576 с.
8. Кулинич О. І. *Теорія статистики: [задачник]*. Хмельницький: «Поділля», 2000. 286 с.
9. *Статистика: підручник; під ред. А. В. Головача*. К.: Вища школа, 1993. 415 с.
10. Толбатов Ю.А. *Загальна теорія статистики засобами Excel. Навчальний посібник*. К.: Четверта хвиля, 1999. 224 с.
11. Alver M., Føre M. *Mathematical Modelling Applied to Aquaculture*. In book: *Encyclopedia of Digital Agricultural Technologies*, 2023. P. 791–807. doi:10.1007/978-3-031-24861-0_197
12. Arunkumar M., Joshi G., Murugesan K. *Estimating a semi-analytical solution for fish farm model using homotopy analysis method*. *International Journal of Dynamics and Control*. 2024. Vol. 12. P. 2264–2279. doi:10.1007/s40435-023- 01358-4
13. Assis Hattori J.F., Piovesan M.R., Alves D.R.S. *Mathematical modeling applied to fish feeding behavior*. *Aquaculture International*. 2024. Vol. 32. P. 767– 774. doi:10.1007/s10499-023-01186-5

14. Tri Y.L., Widowati O., Sapto P.P., Satriyo A. *Mathematical analysis of the nitrogen and phosphate to phytoplankton, macrobenthos, and sediment in aquaculture system. AIP Conference Proceedings*. 2023. Vol. 2540 (1). P. 060002. doi:10.1063/5.0105901

Інформаційні ресурси

1. Бахрушин В.Є. *Методи аналізу даних : навчальний посібник для студентів* / В.Є. Бахрушин. Запоріжжя: КПУ, 2011. 268 с. [електронний ресурс]. Режим доступу: http://web.kpi.kharkov.ua/auts/wp-content/uploads/sites/67/2017/02/DAMAP_Ivashko_posobie2.pdf
2. Біометрія [електронний ресурс]. Режим доступу: kafvr.kpi.ua/media/metodi/nr_biometria_z.pdf
3. Біометрія [електронний ресурс]. Режим доступу: vseslova.com.ua/word/Біометрія-11220u
4. Біометрія [електронний ресурс]. Режим доступу: lib.chdu.edu.ua/index.php?m=1&b=3
5. Біометрія [електронний ресурс]. Режим доступу: <http://ir.stu.cn.ua/bitstream/handle/123456789/20559/%D0%91%D1%96%D0%BE%D0%BC%D0%B5%D1%82%D1%80%D1%96%D1%8F.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
6. Основи біометрії [електронний ресурс]. Режим доступу: lektsiopedia.org/ukr/lek-1406.html
7. Основи біометрії [електронний ресурс]. Режим доступу: elibrary.nubir.edu.ua/.../Основи_біометрії_20
8. Основи біометрії [електронний ресурс]. Режим доступу: catalog.odnb.odessa.ua/opac/index.php?
9. Основи статистики та аналізу даних [електронний ресурс]. Режим доступу: <https://socialdata.org.ua/manual/manual4/>
10. Сєрікова О.М. *Методи обробки статистичних даних: курс лекцій. Х.: НУЦЗУ, 2019. 198 с.* [електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.univer.nuczu.edu.ua/tmp_metod/4244/L.pdf